

Broedvogelinventarisatie Weusthag Stadspark Noord

Hengelo – 2022

Roodborst

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Gebiedsbeschrijving
3. Methode
4. Inventarisatie
5. Nestkastverslag
6. Nawoord

1. Inleiding

De onderliggende broedvogelinventarisatie is voor het 2^e jaar uitgevoerd. De betrokkenen bij het beheer van het Landschapspark Weusthag¹ stellen prijs op deze inventarisatie, omdat dit past bij de ambities om de Twentse landschapskarakteristieken te behouden en te verbeteren. Zo zijn er op 9 april door de bewonersorganisatie ProNatuur 20 nestkastjes in het telgebied opgehangen die gemaakt zijn door leerlingen van het C.T. Stork College (vmbo afdeling Bouwen, Wonen en Interieur). Het ging om nestkasten voor de Gierzwaluw, Koolmees/Bonte Vliegenvanger, Gekraagde Roodstaart, Boomkruiper en Spreeuw. Op 11 juni is door ondergetekende voor ProNatuur in de vroege ochtend een vogelexcursie georganiseerd voor een tiental buurtbewoners.

In de inventarisatietabellen wordt 2022 afgezet tegen 2021, maar de fluctuaties kunnen op deze korte termijn nog geen harde indicaties geven over lange termijn toe- of afname. Daar zijn langere meerjarige tijdreeksen voor nodig.

2. Gebiedsbeschrijving

Het Weusthag ligt in het noorden van Hengelo en is voor een belangrijk deel een grondwaterwingebied van Vitens. Hengelo ligt in een stuwwalbekken, dat de aanwezigheid van toestromende beken en van keileem heeft veroorzaakt. Het gebied is vanouds gevormd door kleiwinning, agrarisch gebruik en bosbouw.

Het vogelinventarisatiegebied omvat 47,4 hectare, noordelijk van de A1 en is gesitueerd rond de Kleigaten van Rientjes. Het wateroppervlak van de 4 plassen gezamenlijk is ongeveer 9 hectare. Het afwisselende terrein kenmerkt zich door zijn halfopen karakter, gemengd grondgebruik en enkele verspreid liggende boerderijen en woningen. Ten noorden van de A1 stroomt vanuit de noordoostelijk gelegen woonwijk Roershoek, de Tijertsbeek richting de Houtmaatvijver. Langs de Tijertsbeek liggen een natuurlijk beheerd gemengd bos (vooral populier, maar ook eik en spar) en houtwallen. De oevers van de plassen zijn met opslag dichtgegroeid - waaronder zwarte els, schietwilg en vlier - en worden deels omzoomd door rietkragen en koninginnekruid. Al met al heeft het Weusthag met haar biodiversiteit een grote aantrekkingskracht op veel vogelsoorten.

Het gebied is op de wandelpaden en langs de oevers toegankelijk voor publiek. De gemeente heeft dit deel van het park aangemerkt als rustgebied. Sommige stukken zijn onbegaanbaar.

¹ "Beheer Landschapspark Weusthag" Landschapsteam Ambitie 1. 1e Draft- januari 2022.
Vrienden van het Weusthag, gemeente Hengelo.

2. Methode

De onderzoeksmethode van de vogeltellingen is beschreven in de 'Handleiding Broedvogelonderzoek' van Sovon Vogelonderzoek Nederland en wordt landelijk toegepast door alle waarnemers van Sovon. Met deze gestandaardiseerde aanpak wordt niet naar nesten gezocht, maar worden de territoria op basis van het aantal waarnemingen, de tijd van het jaar en de zang en het gedrag van de vogels in kaart gebracht (territoriumkartering). De gegevens worden onder meer gebruikt voor de jaarlijkse landelijke Vogelbalans van Sovon, waarin trends van toe- en afname worden beschreven.

1.	28 februari	19:54 t/m 20:46
2.	10 maart	07:49 t/m 12:03
3.	29 maart	07:50 t/m 11:28
4.	15 april	06:38 t/m 10:24
5.	29 april	05:54 t/m 10:10
6.	10 mei	05:19 t/m 09:43
7.	27 mei	04:44 t/m 09:09
8.	9 juni	04:25 t/m 08:41
9.	25 juni	04:54 t/m 07:40
10.	13 juli	06:04 t/m 08:32

Dit jaar zijn tien 2-wekelijkse telrondes gelopen met verschillende startpunten binnen het omliggende terrein. In de periode februari t/m juli, bestaande uit 8 vroege ochtendbezoeken waarbij voor of rond zonsopgang werd begonnen, 1 ochtendbezoek en 1 avondbezoek. De gegevens zijn in het veld digitaal ingevoerd met het karteringsprogramma *Avimap* en naderhand via het computerprogramma *Autoclustering* van Sovon in de landelijke databank opgeslagen. Het doel van dit onderzoek is een meerjarige inventarisatie van alle broedvogels (project BMP-A²), zodat ook voor dit telgebied na enige tijd een ontwikkeling kan worden geschetst.

3. Inventarisatie

Er zijn dit jaar 66 vogelsoorten waargenomen, waarvan 50 soorten een broedterritorium hebben gehad. Van die 50 soorten zijn er 2 schaars voorkomend (IJsvogel en Brandgans) en 18 minder algemeen. Drie soorten staan op de Rode Lijst voor kwetsbare soorten, nl. Torenavalk, Koekoek en Wielewaal. De Rode Lijst uit 2017 is opgesteld op basis van gegevens uit de meetnetten die Sovon coördineert. Dat gebeurt in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Het totaal aantal territoria bedraagt 288, 18 minder dan in 2021. Dat is een dichtheid van 608 territoria per 100 hectare landschap. De daling kan deels gerelateerd worden aan 13 verdwenen broedterritoria, te weten van Kuifeend, Putter, Bosrietzanger, Goudhaan, Goudvink, Grote Lijster, Kneu, Mandarijneend, Rietzanger, Turkse Tortel en Zwarte Roodstaart. Daar staat tegenover dat er 4 nieuwkomers met broedterritoria zijn waargenomen, te weten Torenavalk, Groenling, Braamsluiper en Wielewaal. Overigens zie je deze dichtheden gemiddeld vaker in Twentse telgebieden, hoewel veel habitats zich lastig een op een laten vergelijken.

² BMP-A is sinds 1984 een Sovon-telproject: **Broedvogel Monitoring Project - Alle soorten**

Top-tien	2022	2021
Zwartkop	25	29
Tjiftjaf	22	27
Winterkoning	20	19
Koolmees	18	21
Merel	15	13
Pimpelmees	14	15
Vink	14	14
Roodborst	13	10
Spreeuw	13	10
Boomkruiper	12	12

De Zwartkop en Tjiftjaf zijn dit broedseizoen wederom de meest vastgestelde broedvogels, ook al is er enige teruggang geconstateerd. De Merel is drie plaatsen gestegen. De Roodborst en Spreeuw zijn de top-tien binnengekomen ten koste van de Kleine Karekiet, die 2 van de 12 territoria kwijtraakte en de Houtduif, die van 12 naar 7 territoria zakte.

Afb. 1 Tjiftjaf

Afb. 2 Zwartkop

In de tabellen staan alle waargenomen broedende soorten vermeld in alfabetische volgorde, met het aantal territoria. De indeling is naar ecologische soortgroep. Met de letter B worden de landelijk als “bijzonder” (minder algemene) gekenmerkte broedvogels aangeduid; met de letter Z de landelijk “zeldzame” (schaarse) broedende soorten. Met de letter K en G worden de “kwetsbare” respectievelijk “gevoelige” soorten van de Rode Lijst aangeduid.

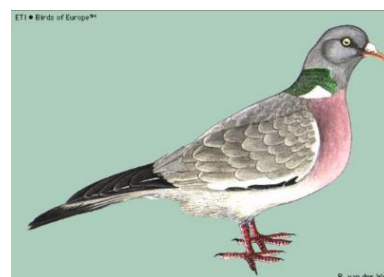
Bosvogels	2022	2021	Bijz.
Boomklever	2	2	B
Boomkruiper	12	12	
Gaai	2	4	
Glanskop	2	1	B
Goudhaan	-	1	
Grote Bonte Specht	5	6	
Grote Lijster	-	1	K
Holenduif	2	3	
Houtduif	7	12	
Kauw	3	3	
Koolmees	18	21	
Pimpelmees	14	15	
Spreeuw	13	10	
Tjiftjaf	22	27	
Vink	14	14	
Vuurgoudhaan	1	2	B
Wielewaal	1	-	K
Zwarte Kraai	4	4	

In het hoge populierenbos aan de oostzijde is de Wielewaal waargenomen. Hoewel een kleinschalig gebied, het beantwoordt wel aan de specifieke biotoop voor de soort.

Afb. 3 Wielewaal

De Houtduif is verminderd, wat overeenkomt met de landelijk krimpende populatie van de Houtduif. Er wordt een verband gelegd met efficiëntere landbouwpraktijken, waarbij mais- en graanstoppels sneller worden ondergewerkt en er amper oogstrestanten overblijven.

Afb. 4 Houtduif

Bosrandvogels	2022	2021	Bijz.
Ekster	7	6	
Gekraagde Roodstaart	1	1	B
Groene Specht	1	2	B
Groenling	1	-	
Putter	-	1	B

Afb. 5 - Ekster

Rietvogels	2022	2021	Bijz.
Kleine Karekiet	10	12	
Rietzanger	-	1	Z

De Kleine Karekiet komt hier tamelijk veel voor vanwege het overjarig riet dat langs de kleigaten ruimschoots voorkomt. Maar hij is ook tevreden met dunnere rietstroken, zelfs van eenjarig riet. De rietoevers mogen – om nestverlies te voorkomen – niet gemaaid worden voor begin september. 'Dit is overlegd met het gemeentelijke 'Gildebor'. De wilgen langs de oevers leveren voor een groot deel de benodigde insecten voor de jongen.

Struweelvogels	2022	2021	Bijz.
Bosrietzanger	-	1	
Braamsluiper	1	-	
Fitis	2	4	
Goudvink	-	1	B
Grasmus	3	3	B
Heggenmus	9	5	
Kneu	-	1	G
Merel	15	13	
Roodborst	13	10	
Staatmees	2	3	
Tuinfluitier	9	8	
Winterkoning	20	19	
Zanglijster	4	3	
Zwartkop	25	29	

2022 is door Sovon en Vogelbescherming uitgeroepen tot *Jaar van de Merel*, vanwege de jarenlange teruggang in de populatie. In het Weusthag lijkt voorzichtig optimisme gerechtvaardigd, vanwege de stabilisering van het aantal territoria.

Afb. 6 - Merel

Roofvogels	2022	2021	Bijz.
Buizerd	1	1	B
Torenavalk	1	-	K

Het Torenavalkterritorium is nieuw in het gebied. Er heeft een paartje enkele weken rondgehangen in en bij de nieuwe nestkast, die vorig jaar is geplaatst, maar tot een broedsel heeft dit niet geleid.

Weidevogels	2022	2021	Bijz.
Kievit	1	1	B
Scholekster	1	1	B
Witte Kwikstaart	4	2	

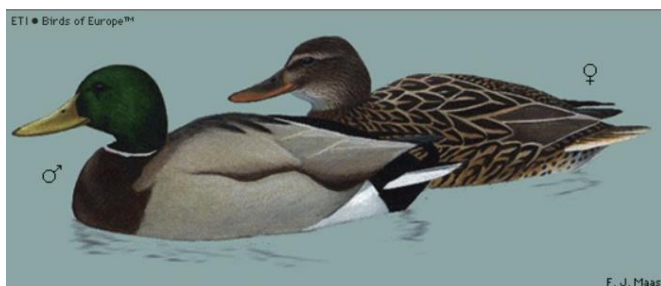

Afb. 7 – Witte Kwikstaart

Watervogels	2022	2021	Bijz.
Brandgans	2	3	Z
Fuut	2	2	B
Grauwe Gans	1	6	B
IJsvogel	1	1	Z
Knobbelzwaan	1	1	B
Kuifeend	-	2	B
Mandarijneend	-	1	Z
Meerkoet	7	7	
Nijlgans	1	1	B
Soepeend	1	2	
Soepgans	3	1	B
Waterhoen	2	2	
Wilde Eend	10	4	

Krakeend, Tafeleend en Grote Canadese Gans en Wintertaling zijn waargenomen, maar de observaties hebben niet geleid tot toekenning van een geldig broedterritorium. De ganzensoorten hebben vooral op het eiland gebroed, waar geen verstoring of predatie kon plaatsvinden.

Echter, in de diepe kleigaten huist volgens vissers de meerval, een roofvis die het ook gemunt heeft op de pullen van eenden en ganzen. Dit heeft vermoedelijk tot teruggang van bijvoorbeeld Kuifeend en Grauwe Gans geleid.

Afb. 8 – Wilde Eend

De toename van Wilde Eend is een mooie opsteker voor het gebied, want landelijk gaat de soort tamelijk hard achteruit, omdat steeds minder pullen blijken te overleven. De oorzaken worden nog steeds onderzocht door Vogelbescherming.

De Knobbelzwaan had 7 pullen, waarvan er op de oever 6 door onbekende oorzaak stierven. ProNatuur heeft er melding van gedaan bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit NVWA. Er is ook een dode Buizerd, die tevens aaseter is, in een van de plassen aangetroffen. Vermoedelijk gaat het om vogelgriep, omdat een botulismetest van het water negatief was. In Twente en Salland is dit broedseizoen ook vogelgriep aangetroffen.

Overige soorten	2022	2021	Bijz.
Bonte Vliegenvanger	1	3	B
Koekoek	2	1	K
Turkse Tortel	-	2	
Zwarte Roodstaart	-	1	B

De Koekoek vindt voldoende waardvogels in het gebied om op te kunnen parasiteren, door de aanwezigheid van de vele paartjes Kleine Karekiet en Heggenmus, maar ook de Witte Kwikstaart is een mogelijke waardvogel.

Overige opmerkingen:

- **Uilen:**

Tijdens het avondbezoek op 28 februari zijn er geen Uilen waargenomen, ook niet met behulp van het afspelen van Bos- en Steenuilzang. De 2 nestkasten voor de Steenuil werden later in het broedseizoen bezet door de Spreeuw.

- **Kolonievogels:**

In deze inventarisatie zijn de waargenomen kolonievogels Aalscholver, Blauwe Reiger, Kokmeeuw, Roek, Visdief, Boerenzwaluw, Gierzwaluw, Huiszwaluw en Huismus niet opgenomen. Hiervoor zijn aparte neststellingen nodig, die niet zijn uitgevoerd.

De broedkolonies voor onderstaande soorten liggen min of meer ver van ons foerageergebied.

Aalscholver; Zwillbrocker Venn,

Blauwe Reiger; Breeriet Delden en Lonnekermeer,

Kokmeeuw; Wierdenseveld en Zwillbrocker Venn,

Roek; van Alphenbos in Weusthag Stadspark Zuid,

Visdief; Engbertsdijkvenen.

4. Nestkastverslag

Dit jaar hebben 4 verschillende vogelsoorten gebruik gemaakt van de nieuwe nestkasten.

Soort	Bezetting
Boomkruiper	3
Gekraagde Roodstaart	1
Koolmees	3
Pimpelmees	2

De 5 kasten voor de Gierzwaluw (foto) zijn nog niet in bezit genomen; het kan enkele jaren duren voordat nakomelingen van de Kalmarflat een nieuwe semikolonie beginnen. Voor de overige 15 nestkasten is de bezetting 9 paartjes; een percentage van 60%, dat als een goede bezettingsgraad beschouwd kan worden. Met name de kastjes in de bosomgeving werden gebruikt, die langs de paden juist niet. Bij de nestkast-inspectie eind september bleken alle broedsels succesvol te zijn geweest, er is slechts één dode jonge Pimpelmees en één niet uitgebreed eitje aangetroffen.

In de twee al bestaande nestkasten voor de Steenuil broedde de Spreeuw. Te overwegen valt of het arsenaal nestkastjes wordt uitgebreid met enkele halfopen versies voor de Grauwe Vliegenvanger, een gevoelige soort op de Rode Lijst.

Deze nestkast voor de Boomkruiper is vernield door een Grote Bonte Specht. Hij is voor jonge vogels soms ook een predator. Als ze horen dat er jongen in de kast zitten willen ze die na het nodige hakwerk nog wel eens uit de kast trekken en verorberen.

5. Nawoord

Ook volgend broedseizoen zal worden geïnventariseerd om continuïteit in de tellingen te verkrijgen. De nestkastjes zullen door ProNatuur in de herfst worden schoongemaakt en zo nodig de onbezette worden verhangen. Voor wijkbewoners zal er in het voorjaar opnieuw een vogelexcursie worden gehouden om de betrokkenheid bij en de kennis over het gebied en de avifauna te vergroten.

Oktober 2022
André van den Berg
Twentse Vogelwerkgroep
Sovon Vogelonderzoek Nederland

Foto voorpagina: FransdV via waarneming.nl

Bron tekeningen: soortenbank.nl
Getekende afbeeldingen door:
F.J. Maas - Afb. 1, 2, 7 en 8
P. van der Wolf - Afb. 4 en 6
J. Reydon - Afb. 3 en 5